

CUPRINS

Notă la ediția a doua.....	13
Prefață la ediția I	15
Ghid de utilizare.....	19
Abrevieri	21
Simboluri.....	23

I. PĂRȚILE DE VORBIRE

Verbul	27
1. Cum recunoaștem un verb?.....	27
2. Flexiunea verbului (conjugarea)	30
3. Ce sunt formele verbale nepersonale?	34
4. Ce sunt modurile și timpurile?.....	44
5. Cum se folosesc timpurile modului indicativ?	46
6. Cum se folosește modul imperativ?	56
7. Cum se folosește modul conjunctiv?	58
8. Cum se folosește modul condițional-optativ?	62
9. Care sunt posibilitățile combinatorii ale verbului?	65
10. Verbul și formarea cuvintelor	69
11. Aspecte ale variației	73
12. Utilizările verbului în redactarea textului	74
Substantivul și articolul	77
1. Cum recunoaștem un substantiv?	78
2. Forma substantivului	79
3. Genul și numărul substantivului.....	81
4. Tipuri de substantive: comun, propriu.....	83
5. Categoria determinării: articolul (hotărât, nehotărât).....	85
6. Posibilități combinatorii ale substantivului (substantiv + atribut).....	88
7. Substantive colective	90
8. Substantive defective	91
9. Cazul substantivului. Punctuația vocativului	92
10. Articolul genitival	96
11. Corelarea funcției sintactice cu cazul morfologic.....	97
12. Ce procedee de formare a cuvintelor întâlnim la substantiv?	99

13. Substantivul și alte părți de vorbire. „Capcane” în recunoaștere....	105
14. Utilizarea substantivului și a articolului în redactarea unui text....	105
15. Aspecte ale variației substantivului.....	107
16. Ortografie și ortoepie.....	108
Pronumele și adjectivul pronominal.....	111
1. Ce este un pronume? Ce este un adjectiv pronominal?	111
2. Pronumele personal propriu-zis	113
3. Pronumele reflexiv.....	118
4. Adjectivul pronominal de întărire	122
5. Pronumele de politețe	124
6. Pronumele și adjectivul pronominal posesiv	128
7. Pronumele și adjectivul pronominal demonstrativ.....	132
8. Articolul demonstrativ <i>cel</i> și pronumele semiindependent <i>cel</i>	136
9. Pronumele și adjectivul pronominal interogativ	140
10. Pronumele și adjectivul pronominal relativ.....	143
11. Pronumele și adjectivul pronominal nehotărât	148
12. Pronumele și adjectivul pronominal negativ.....	152
Adjectivul	155
1. Cum recunoaștem un adjectiv?.....	155
2. Forma adjectivului. Clase morfologice de adjective.....	157
3. Acordul adjectivului cu substantivul	158
4. Clase semantico-gramaticale de adjective.....	159
5. Topica în raport cu substantivul.....	160
6. Gradele de comparație și exprimarea lor	161
7. <i>Cel</i> – articol demonstrativ și marcă de superlativ	163
8. Relația cu articolul hotărât	164
9. Posibilități de combinare	165
10. Adjectivul și alte părți de vorbire. „Capcane” în recunoaștere.....	165
11. Rolul adjectivului în redactarea textului	166
12. Ce procedee de formare a cuvintelor întâlnim la adjectiv?	167
13. Aspecte ale variației adjectivului.....	171
14. Ortografie și ortoepie.....	173
Numeralul cardinal și numeralul ordinal.....	175
1. Cum recunoaștem un numeral?.....	175
2. Clase de numere	176
3. Forma numeralelor	177
4. Posibilități combinatorii ale numeralului	179
5. Alte expresii cu numere	182
6. Aspecte normative. Ortografie și ortoepie	183

7. Vocabular	185
8. Aspecte ale variației numeralului.....	185
9. Numeralul și alte părți de vorbire. „Capcane” în recunoaștere	186
Adverbul	189
1. Cum recunoaștem un adverb?	189
2. Clase de adverbe.....	190
3. Gradele de comparație	193
4. Posibilități de combinare și topica adverbului	194
5. Rolul adverbului în redactarea textului.....	197
6. Vocabular. Ce procedee de formare a cuvintelor întâlnim la adverb?	197
7. Adverbul și alte părți de vorbire. „Capcane” în recunoaștere	200
8. Ortografie și ortoepie.....	202
Prepoziția	203
1. Cum recunoaștem o prepoziție?.....	203
2. Forma prepozițiilor	204
3. De câte tipuri sunt prepozițiile?	205
4. Ce cazuri impun prepozițiile?	208
5. Prepozițiile în redactarea textului. Variație stilistică	211
Conjunția.....	213
1. Cum recunoaștem o conjuncție?	213
2. Forma conjuncțiilor.....	214
3. De câte tipuri sunt conjuncțiile?.....	215
4. Conjuncțiile în redactarea textului. Variație stilistică.....	220
Interjecția	223
1. Cum recunoaștem o interjecție?	223
2. Tipuri de interjecții	223
3. Interjecții cu/fără funcție sintactică	225
4. Interjecția regent	226
5. Vocabular	226
6. Aspecte ale variației interjecției.....	227
7. Interjecția și alte părți de vorbire. „Capcane” în recunoaștere	227
8. Aspecte normative. Ortografie și punctuație	227

II. ORGANIZAREA PROPOZIȚIEI ȘI A FRAZEI

1. Ce este enunțul?.....	231
2. Tipuri de enunțuri.....	233

3. Propoziții afirmative și negative	236
4. Coordonarea	239
5. Subordonarea	241
6. Construcții incidente	243
7. Construcții eliptice.....	244

III. FUNCȚIILE SINTACTICE

Predicatul	251
1. Ce este și cum recunoaștem un predicat?	251
2. Predicatul verbal.....	252
3. Alte realizări ale predicatului verbal	253
4. Predicatul nominal. Verbul copulativ <i>a fi</i> . Numele predicativ și acordul acestuia cu subiectul	256
5. Alte verbe copulative (<i>a deveni, a ajunge, a ieși, a se face, a părea, a rămâne, a însemna</i>)	258
6. Realizări ale numelui predicativ	260
7. Propoziția predicativă, realizare a numelui predicativ.....	261
Subiectul	265
1. Ce este și cum recunoaștem subiectul?	265
2. Subiectul exprimat (simplu și multiplu). Acordul predicatului cu subiectul	266
3. Subiectul neexprimat (inclus, subînțeles)	267
4. Realizări ale subiectului.....	269
5. Propoziția subiectivă (în construcții personale vs în construcții impersonale).....	271
6. Construcții impersonale. Subiectul și impersonalitatea	272
7. Topica și punctuația	275
8. Variație stilistică	276
9. Aspecte normative.....	277
Complementele	279
Complementul direct.....	279
1. Ce este și cum recunoaștem un complement direct?	279
2. Alți termeni regenți ai complementului direct	281
3. Alte realizări ale complementului direct.....	282
4. Reluarea și anticiparea (dublarea) complementului direct	283
5. Topica și punctuația	284
6. Complementul direct și alte părți de vorbire. „Capcane” în recunoaștere.....	285
7. Aspecte normative.....	286
Complementul indirect.....	288

1. Ce este și cum recunoaștem un complement indirect?	288
2. Realizări ale complementului indirect	290
3. Anticiparea și reluarea (dublarea) complementului indirect.....	291
4. Topica și punctuația.....	292
Complementul prepozițional	294
1. Ce este și cum recunoaștem un complement prepozițional?.....	294
2. Realizări ale complementului prepozițional	295
3. Topica și punctuația	297
Circumstanțialele.....	299
Circumstanțialul de loc	299
1. Cum recunoaștem un circumstanțial de loc?	299
2. Realizări ale circumstanțialului de loc	300
3. Topica și punctuația.....	302
4. Utilizarea circumstanțialului de loc în redactarea unui text	303
Circumstanțialul de timp	305
1. Cum recunoaștem un circumstanțial de timp?	305
2. Realizări ale circumstanțialului de timp	306
3. Topica și punctuația.....	309
4. Utilizarea circumstanțialului de timp în redactarea unui text ...	310
Circumstanțialul de mod	312
1. Cum recunoaștem un circumstanțial de mod?.....	312
2. Realizări ale circumstanțialului de mod.....	313
3. Topica și punctuația.....	316
4. Utilizarea circumstanțialului de mod în redactarea unui text....	318
Circumstanțialul de cauză.....	319
1. Cum recunoaștem un circumstanțial de cauză?	319
2. Realizări ale circumstanțialului de cauză	320
3. Topica și punctuația.....	323
4. Utilizarea circumstanțialului de cauză în redactarea unui text ..	324
Circumstanțialul de scop.....	326
1. Cum recunoaștem un circumstanțial de scop?.....	326
2. Realizări ale circumstanțialului de scop	327
3. Topica și punctuația.....	329
4. Utilizarea circumstanțialului de scop în redactarea unui text....	330
Circumstanțialul condițional	332
1. Cum recunoaștem un circumstanțial condițional?.....	332
2. Realizări ale circumstanțialului condițional.....	333
3. Topica și punctuația.....	336
4. Utilizarea circumstanțialului condițional în redactarea unui text.....	337

Circumstanțialul concesiv	338
1. Cum recunoaștem un circumstanțial concesiv?	338
2. Realizări ale circumstanțialului concesiv	339
3. Topica și punctuația.....	341
4. Utilizarea circumstanțialului concesiv în redactarea unui text ..	342
Atributul	343
1. Cum recunoaștem un atribut?	343
2. Atributul și realizările sale.....	344
3. Realizări propoziționale: atributiva	348
4. Aspecte ale variației.....	350
Apoziția	351
1. Cum recunoaștem o apoziție?	351
2. Realizări ale apoziției	352
3. Aspecte normative.....	353
4. Topica și punctuația	354
Construcții active / Construcții pasive cu verbul <i>a fi</i>	355
1. Care sunt caracteristicile unei construcții pasive și în ce constă distanța construcție activă – construcție pasivă?	355
2. Marcarea formei pasive: pasivul cu auxiliar vs reflexiv-pasivul.....	358
Construcții cu pronume reflexive.....	359
1. Ce este o construcție reflexivă? Reflexive cu funcție sintactică vs reflexive fără funcție sintactică.....	359
2. Cliticul reflexiv cu funcție sintactică de complement	360
3. Cliticul reflexiv cu formă de acuzativ sau de dativ, component obligatoriu al verbului sau al locuțiunii verbale	365
4. Cliticul reflexiv cu formă de acuzativ, marcă a pasivului și a impersonalului.....	367

IV. ELEMENTE DE FONETICĂ ȘI DE ORTOGRAFIE

1. Alfabetul limbii române și alfabetul fonetic internațional	371
2. Tipuri de sunete	373
3. Corespondența literă–sunet	375
4. Diftong, triftong, hiat.....	378
5. Silaba și despărțirea în silabe.....	382
6. Accentul.....	383
7. Semnele ortografice	385
8. Semnele de punctuație	386
9. Scrierea cu literă mare sau mică	388

V. ELEMENTE DE VOCABULAR: SINONIME, ANTONIME, CUVINTE POLISEMANTICE, OMONIME, PARONIME

1. Sinonimele.....	393
2. Antonimele	394
3. Cuvintele polisemantice.....	395
4. Omonimele	396
5. Paronimele	397

VI. ELEMENTE DE STILISTICĂ

1. Variația lingvistică. Limba standard și normele ei	401
2. Limbă vorbită. Limbă scrisă.....	405
3. Limbajul popular. Variația regională	409
4. Limbaje științifice. Termeni științifici	412
5. Variații de registru.....	413

Rezolvarea exercițiilor

I. Părțile de vorbire	417
Verbul	417
Substantivul și articolul.....	423
Pronumele și adjectivul pronominal.....	428
Adjectivul.....	435
Numeralul cardinal și numeralul ordinal.....	438
Adverbul	439
Prepoziția.....	442
Conjuncția	443
Interjecția.....	444
II. Organizarea propoziției și a frazei.....	445
III. Funcțiile sintactice.....	448
Predicatul.....	448
Subiectul	451
Complementele	454
Complementul direct	454
Complementul indirect	455
Complementul prepozițional	457
Circumstanțialele	458
Circumstanțialul de loc	458
Circumstanțialul de timp	459
Circumstanțialul de mod.....	459
Circumstanțialul de cauză	460
Circumstanțialul de scop.....	461

Circumstanțialul condițional	461
Circumstanțialul concesiv	462
Atributul	462
Apoziția	464
Construcții active / Construcții pasive cu verbul <i>a fi</i>	464
Construcții cu pronume reflexive	465
IV. Elemente de fonetică și de ortografie	469
V. Elemente de vocabular: sinonime, antonime, cuvinte polisemantice, omonime, paronime	472
VI. Elemente de stilistică	474
 BIBLIOGRAFIE	 477

Notă la ediția a doua

Noua ediție a *Gramaticii limbii române pentru gimnaziu* s-a născut din nevoia **punerii de acord** a *Gramaticii* apărute în 2019 cu ultima ediție a DOOM³ (*Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*), lucrare normativă fundamentală apărută la sfârșitul anului 2021. În DOOM³ au fost operate numeroase modificări ale normelor ortografice, ortoepice și flexionare, cele mai multe privind inventarul și ordinea variantelor libere acceptate. În ideea creșterii forței constrângătoare normative a *Dicționarului* și a asigurării calității lui de instrument de unificare a limbii standard, DOOM³ renunță, programatic, la numeroase variante libere (indiferent de domeniu: variante flexionare, lexicale, accentuale, de despărțire la capăt de rând, ortografice și ortoepice, chiar sintactice), acceptând, în total, un număr mult mai mic de variante libere decât ediția anterioară (DOOM² 2005). Dar, evident, dincolo de schimbările privind inventarul și ordinea variantelor libere acceptate, sunt și alte neconcordanțe între cele două lucrări normative pe care noua ediție a *Gramaticii* își propune să le rezolve.

În afara variației libere, alte schimbări sunt puțin numeroase, eliminându-se câteva „scăpări” și inconsecvențe ale primei ediții sau intervenindu-se în vederea clarificării unor fapte litigioase (vezi introducerea distincției dintre semiadverbe și clitice adverbiale). Am dat curs, în măsura posibilului, și numeroaselor ecouri care au venit din partea cititorilor (cadre didactice, în special) în cei peste doi ani de la apariția *Gramaticii*.

Punerea de acord a celor două instrumente normative fundamentale (*Gramatica limbii române pentru gimnaziu* și DOOM³) este în măsură să ușureze și să asigure un învățământ de calitate, faptele gramaticale primind interpretări concordante în ambele lucrări.

De ce o gramatică școlară? Pentru că, odată cu noua *Programă*, este momentul cel mai potrivit pentru regândirea acestui tip de gramatică, mai puțin deschis, prin natura lui, înnoirilor teoretice și descriptive. Interesul pentru o gramatică școlară, adusă la zi sub aspectul exigențelor didactice și științifice, este o preocupare general europeană.

Ca noutate a cărții, se insistă asupra unei legări a gramaticii și de alte obiective decât cele pur gramaticale: relația dintre gramatică și formarea cuvintelor, gramatică și comunicare, gramatică și fonetică, gramatică și lexic, gramatică și stilistică. De asemenea, este prima gramatică școlară care încearcă raportarea gramaticii românești la gramaticile altor limbi, cunoscute elevilor de la lecțiile de limbi străine, pentru a le transmite acestora ideea de învățare conștientă și comparativă.

Cartea propune și o serie de exerciții, însoțite de rezolvări integrale. Diversitatea tematică și de obiective a exercițiilor îl pun pe elev în situațiile cele mai diverse, ferindu-l de rutină și de limitarea cerințelor.

Ediția a doua s-a născut din nevoia punerii de acord a *Gramaticii* cu DOOM³.

www.universenciclopedic.ro

9 786067 045703